

Aleg. 3.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z ponownem przedłożeniem projektu
ustawy o stosunkach sług.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 17. Stycznia b. r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu projekt ustawy o stosunkach sług przez komisję administracyjną przedłożony do ponownego zbadania i poczynienia odpowiednich zmian. Stosując się do tego polecenia i korzystając z dyskusji w tym przedmiocie w Wysokiej Izbie przeprowadzonej, jako też z przepisów w innych krajach monarchii w tej mierze obowiązujących, Wydział krajowy poczynił w projekcie niektóre zmiany jakie bądź dla rzeczy samej, bądź dla jasności ustawy za pożądane uznał.

Wprowadzenie tych zmian, o ile nie są stylistycznej natury, uzasadnia Wydział krajowy przy każdym pojedynczym paragrafie, jak następuje:

Do art. III.

§. 54. projektu, zawierający postanowienie o przeznaczeniu kar dotąd przez władzę polityczną na obszarach dworskich wymierzanych, przeniesiono do ustawy wprowadzającej pod art. III.

Okoliczność, że postanowienie tym paragrafem objęte nie stanowi organicznej całości z postanowieniami, mającemi w przyszłości regulować stosunki służbowe sług, uzasadnia dostatecznie tę zmianę.

Do §. 1.

Jako symboliczny znak zawarcia umowy ustnej projektował Wydział krajowy danie słudze zadatku, komisya administracyjna uchyliła tę propozycję i wносиła, że umowa ustna stać się ma obowiązującą przez oddanie słuźbodawcy książka słuźbowej lub certyfikatu. Względy praktyczne jako też wzgląd na dalsze zasadnicze postanowienia projektu przemawiają jednak za przywróceniem projektu Wydziału krajowego. Jeżeli się bowiem zważy, że w §. 37. przyjęła komisya administracyjna zasadę, że książka słuźbowa ma być przy przyjęciu a najpóźniej przy wstąpieniu słuźgi do słuźby przyjętą przez słuźbodawcę w przechowanie, zaś w §. 41., że swia-

dectwo sługi wpisywane być ma do książki służbowej dopiero po zupełnem opuszczeniu służby, trudno żądać, ażeby sędze książka ta jeszcze przed opuszczeniem służby wydaną być miała.

Cel, jaki wytknięty został zaprowadzeniem książek służbowych, zostałaby przez to chybionym.

Przeciwno temu oświadczył się zresztą c. k. Rząd w opinii swej odezwą c. k. Namiestnictwa z dnia 19. Listopada 1885 L. 10.686 pr. co do projektu tej ustawy, Wydziałowi krajowemu zakomunikowanej.

Wprawdzie komisya administracyjna projektuje, iż zamiast książki służbowej może być przedłożonym służbodawcy certyfikat służbowy. Lecz i ten warunek ważnego zawarcia umowy ustnej zdaje się być uciążliwym zwłaszcza dla sług na obszarze dworskim przebywających, dla których certyfikaty takie wydawać ma c. k. Starostwo. Sługa z obszaru dworskiego, chcący otrzymać certyfikat, musiałby nieraz kilkumilową podróż odbyć, coby z nie małą stratą czasu i kosztów było połączone. W końcu i przyjęty już powszechnie zwyczaj zawierania ustnych umów służbowych przez wręczenie zadatku sędze, zdaje się przemawiać za zatrzymaniem tej formy umowy i nadal.

Wydział krajowy mniema tedy, iż oddawanie służbodawcy książek służbowych lub certyfikatu na znak zawartej umowy ustnej już z chwilą zawarcia umowy nie jest wskazaniem i że należy pozostawić uznaniu służbodawcy, czyli wydać ma sędze szukającemu innej służby książkę służbową jeszcze przed opuszczeniem służby.

Wpisywanie zaś warunków umowy do książki służbowej i czynienie zawisłem od tego ważności umowy Wydział krajowy ze względu na służbodawców pisma nieświadomych nie projektuje.

Do §. 5.

Zmiana pierwszego ustępu tego paragrafu uzasadniona jest zmianą wprowadzoną w §. 2.

Do §. 7.

Do paragrafu tego, traktującego o stręczeniu sług, dodała komisya administracyjna kilka postanowień dotyczących kontrolowania, sposobu karania i czasu wypłacania wynagrodzenia osobom lub kantorom, trudniącym się stręceniem sług.

Dodatki jednak te kolidują zdaniem Wydziału krajowego z ogólnie obowiązującymi przepisami ustaw państwowych i dlatego je Wydział krajowy w niniejszym projekcie pominął. Osoby zajmujące się stręceniem sług wykonywanem w sposobie zarobkowania podlegają nadzorowi tej władzy, które im upoważnienie do tego udzieliła. Władzą tą jest w myśl dekretu kanc. nadw. z 5. Lutego 1847. L. 24.671 (Zb. ust. pol. Nr. 14. tom 75.) i rozporządzenia ministr. stanu z 28. Lutego 1863. L. 2.306 polityczna władza krajowa i tej też władzy przysłużyło prawo nadzoru i prawo karania. Ustęp więc drugi tego paragrafu według projektu komisji administracyjnej mógłby dać powód do mylnej interpretacji.

Ponieważ atoli zacytowane wyżej przepisy nie określają ani przedmiotu, ani też rodzaju lub wymiaru kary dla takich agentów, Wydział krajowy sądzi, iż określenie czynów karygodnych, jakoteż ustanowienie wysokości i rodzaju kary nie będzie sprzecznem z postanowieniami powyższego dekretu kanc. nadw. z 5. Lutego 1847. L. 24.671 i rozporządzenia ministr. stanu z 28. Lutego 1863. L. 2.306 i dla tego zgodnie z wnioskiem komisji admin. projektuje ustęp 4. i 6. tego paragrafu.

Natomiast co do ustępów traktujących o wynagrodzeniu ajenta za stręczenie sług jakoteż o odpowiedzialności jego z prawa cywilnego względem służbodawcy Wydział krajowy mniema, iż ujęte nimi postanowienia nie dadzą się pogodzić z przepisami powszechnej ustawy cywilnej. Przedewszystkiem bowiem co do chwili w jakiej żądanem być może wynagrodzenie

za oddane usługi, rozstrzyga dobrowolna umowa stron §. 902. U. c. Jeżeli zaś w tej mierze żadnej umowy nie zawarto, miałyby zdaniem Wydziału krajowego zastosowanie przepisy §§. 904. i 1.156. kodeksu cywilnego, według których należałoby się stręczycielowi wynagrodzenie zaraz po wykonaniu z jego strony przyjętego zobowiązania.

Postanowienie przedostatnim ustępem unormowane jest więc wręcz przeciwne powyższym przepisom ustawy cywilnej.

Zresztą z uwagi, że możliwe spory wynikłe pomiędzy służbodawcą a osobami do stręczenia sług upoważnionymi nie mogą być dochodzone na mocy ustawy o stosunkach sług, bo ajenci ci nie są i nie mogą być zaliczeni do kategorii sług, Wydział krajowy jest zdania, iż wszelkie postanowienia pod względem cywilnej odpowiedzialności stręczyciela w niniejszej ustawie są zbytne, chociażby zgodne były z przepisami ustawy cywilnej i dlatego zamieszczenia takich postanowień nie doradza.

Do §. 8.

Ustęp drugi tego paragrafu dodanym został przez komisję administracyjną.

Ustęp ten jednak uważa Wydział krajowy za zbytne, albowiem skutki prawne, jakie za sobą pociągnie niewykonanie umowy, czy to ze strony służbodawcy, czyli też ze strony sługi, określone są w §§. 9., 10. i dalszych.

Dlatego też ustęp ten Wydział krajowy w niniejszym projekcie pomija.

Do §. 9.

Zmiany w tym paragrafie wprowadzone są stylistycznej natury.

Do §. 11.

Komisja administracyjna oznaczając w tym paragrafie czas trwania służby dla jednej kategorii sług na rok kalendarzowy, nazwała tę kategorię odmiennie od projektu Wydziału krajowego „sługami przyjętymi do służby na wsi, podczas gdy Wydział krajowy użył wyrażenia „sługi do gospodarstwa wiejskiego“.

Z uwagi jednak, iż nietylko mieszkańcy wsi trudnią się gospodarstwem rolnem, lecz także i mieszkańcy miast zwłaszcza mniejszych, i że tem samem ich interes w przyjmowaniu sług na całoroczną służbę nie może być innym od interesu mieszkańców wsi, Wydział krajowy uważa wyrażenie „sługi do gospodarstwa wiejskiego“ za odpowiedniejsze i dla tego z tem samem określeniem paragraf ten projektuje.

Do §. 17.

Tak według projektu Wydziału krajowego, jako też według projektu komisji administracyjnej umieszczono w paragrafie tym postanowienie zgodne z przepisem §. 413. u. k., że służbodawcy wolno jest przeciw opornemu i krnąbrnemu słudze zastosować środki karności domowej.

Ponieważ jednak postanowienie to mieści się w ustawie karnej, powtórzenie go w niniejszym projekcie okazuje się zbytne, i dla tego Wydział krajowy przepis ten w niniejszym projekcie pomija.

Do §. 20.

Ze stylizacji tego paragrafu według projektu komisji administracyjnej zdawaćby się mogło, iż umowa ustna co do rodzaju i ilości ubioru i bielizny słudze dostarczyć się mających,

zawarta, jest nieważną i nieobowiązującą. Ze względu jednak na jasność ustawy Wydział krajowy uważa za pożądane przywrócić pierwotny tekst projektu, w którym powiedziano, iż w razie niewciągnięcia umowy w tym kierunku do książki służbowej rozstrzyga miejscowy zwyczaj o rodzaju i ilości odzieży słuździe dostarczyć się mającej. Wyraźne umieszczenie tego postanowienia okazuje się tem potrzebniejsze, ile że bardzo często na wsi przyjmuje się słuźgi zazwyczaj małoletnie tylko za wynagrodzeniem w odzieży („na okrywkę“) bez żadnego bliższego określenia jakiego rodzaju i w jakiej ilości odzież ta ma być dostarczoną.

Z jednej więc strony będzie wyraźnie określonym, że umowa w tej mierze może być i ustnie zawartą, z drugiej strony zaś, w razie sporu będzie daną władzy pewna miara w ocenieniu żądań stron.

Do §. 27.

Odnosnie do postanowień tego paragrafu podniesiono w Wys. Sejmie zarzut, iż przy wydaleniu słuźgi ze słuźby z przyczyn w tym paragrafie poszczególnionych nie zastrzeżono tej samej drogi postępowania, jak co do słuź, którym przyznano prawo opuszczenia słuźby przed czasem i bez wypowiedzenia (§. 28. ust. 2) t. j. iż słuźbodawca powinien na takie wydalenie słuźgi otrzymać pierwiej zezwolenie ze strony właściwej władzy.

Zważywszy jednak, iż słuźga z powodów tu wymienionych ze słuźby oddalony ma w §. 33. zastrzeżony regres do słuźbodawcy na wypadek, gdyby się okazało, iż wydalenie nastąpiło bezprawnie, zdaje się, iż interes słuźgi jest dostatecznie zabezpieczonym i że tem samem nie ma podstawy zastosowania tego samego postępowania względem słuźbodawcy, jak to względem słuź w §. 28. ust. 2. postanowiono.

Z tej przyczyny Wydział krajowy proponuje paragraf ten w pierwotnem brzmieniu wyjąwszy ustępu, wedle którego doniesienie o oddaleniu słuźgi na obszarze dworskim pozostającego uczynionem być miało przełożonemu obszarowi dworskiego.

Ponieważ oddalenie słuźgi ze słuźby może wywołać spór a do rozstrzygnięcia sporów ze stosunku słuźbowego na obszarze dworskim powołaniem jest w myśl §. 49. c. k. Starostwo, Wydział krajowy dla uchylenia możliwej kolizyi uważa tę władzę za właściwszą do uczynienia jej oznajmienia o oddaleniu słuźgi.

Do §. 28.

Z powodów przy §. 17. wyluszczonych zostaje również postanowienie ustępem b) objęte wypuszczone.

Do §. 29.

Do paragrafu tego dodaniem zostało w ustępie d) postanowienie nowe, na mocy którego przysłuźać będzie słuździe prawo wypowiedzenia słuźby w razie jeżeli mu słuźbodawca zatrzymuje wypłatę zasłuźgi w gotowości dłuźej aniżeli to §em 19. dozwolono, wydanie ordynaryi zaś dłuźej ponad jeden miesiąc po terminie w jakim się słuździe należała.

Umieszczenie tego postanowienia zdawało się Wydziałowi krajowemu wskazanem dla zabezpieczenia interesów słuźgi.

Do §§. 36., 38. i 43.

Zmiany w tych paragrafach wprowadzone są stylistycznej natury.

Do §. 53.

Minimalne trwanie aresztu przyjęła komisya administracyjna na godzin dwanaście. Ze względu jednak, iż c. k. Rząd w opinii swojej Wydziałowi krajowemu odezwą c. k. Namiestnictwa z d. 19. Listopada 1885. L. 10.686/pr. zakomunikowanej, wyraził życzenie aby mi-

nimum tej kary zgodnie z ustawami innych krajów koronnych oznaczonem było na godzin sześć, Wydział krajowy uważał za wskazane zastosować się do tej propozycji i odmiennie do wniosku komisji administracyjnej projektuje najniższy wymiar kary aresztu na 6 godzin.

Dział VI. traktujący o zastosowaniu tej ustawy do oficyalistów prywatnych Wydział krajowy w projekcie tym pomija. Stanowisko oficyalisty prywatnego t. j. urzędnika gospodarczego, wymagającego fachowego uzdolnienia, jest zupełnie inne, aniżeli sługi do zwyczajnych posług domowych lub robót gospodarczych przyjętego. Proceder przyjmowania i odprawiania, jakoteż karania sług w projekcie tym przyjęty, nie da się żadną miarą pogodzić ze stanowiskiem oficyalistów prywatnych.

Możność zastosowania tej ustawy do nich, nie leży zresztą nawet w interesie służbowców. Weźmy n. p. §. 28., 29., wyliczający powody, dla których sługa opuścić może służbę bądź to bez wypowiedzenia bądź też za poprzednim wypowiedzeniem. Wydział krajowy nie może się tedy zgodzić, ażeby niniejsza ustawa służbowa mogła mieć zastosowanie i do oficyalistów prywatnych.

Powołując się wreszcie na sprawozdanie z dnia 11. Listopada 1887 L. 44.889, którem przedłożony został Wys. Sejmowi poprzedni projekt ustawy służbowej, Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony pod $\frac{1}{2}$. projekt ustawy.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem
Krakowskiem.

Lwów dnia 4. Września 1888.

Marszałek krajowy:

Tarnowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Franciszek Smolka w. r.

Członek Wydziału krajowego.

U s t a w a

z dnia . . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o stosunkach sług.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wydaję załączoną ustawę o stosunkach sług i rozporządzam co następuje:

Art. I.

Postanowienia tej ustawy wejđą w życie dnia sześćdziesiątego po jej obwieszczeniu.

Art. II.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się najdalej do roku od obwieszczenia ustawy w nową książkę służbową.

Władza, wydajęc nową książkę służbową, uwidoczni tę okoliczność w dotychczasowej książce służbowej, która od tej chwili ma jedynie znaczenie i doniosłość świadectwa służbowego za czas upłyniony.

Art. III.

Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze w tej mierze wydane rozporządzenia i przepisy, a mianowicie:

- a) rozporządzenie prezydyalne c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857. Dz. u. kr. Część II. Nr. 12. dla lwowskiego okręgu administracyjnego, zawierające prowizoryczny regulamin dla ludzi służebnych w lwowskim okręgu administracyjnym;
- b) rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 11. Marca 1855 Dz. u. kr. Nr. 14. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy sługujących dla krakowskiego obrębu z wyjątkiem głównego miasta Krakowa;
- c) rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 4. Lipca 1857 Dz. u. kr. Nr. 18. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy sługujących dla głównego miasta Krakowa;
- d) wreszcie wszelkie z temi rozporządzeniami w związku będące przepisy.

Wszelkie grzywny, jakie do chwili wejścia w życie niniejszej ustawy przez władzę polityczną w wykonywaniu dotąd obowiązujących przepisów o stosunkach sług na obszarach dworskich nakładane były, przypaść mają na fundusz ubogich miejscowych tej gminy, z którą dotyczący obszar dworski wspólną gminę katastralną stanowi.

Art. IV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa o stosunkach służbowych*).

D z i a ł I.

Powstanie stosunku służbowego.

§. 1.

Zawarcie umowy.

Stosunek służbowy polega na umowie służbowej, która pisemnie lub ustnie zawartą być może (§. 2).

(Ustna umowa staje się obowiązującą, gdy sługa odda a służbodawca odbierze książkę służbową lub certyfikat jej miejsce zastępujący (§. 36 i 38).

(Dzień zawartej umowy winien być uwidocznionym w książce lub na certyfikacie).

§. 2

Z a d a t e k.

Nieodzownym warunkiem umowy ustnej jest danie zadatku przez służbodawcę a przyjęcie go przez sługę.

(Danie zadatku pozostawia się obopólnej umowie).

Zadatek dany słudze przy zawieraniu umowy wlicza się w zasługę, jeżeli nie postanowiono odmiennie. *(Umowa co do zadatku winna być uwidoczniona w książce służbowej lub na certyfikacie).*

§. 3.

Warunki umowy.

Warunki umowy służbowej zależą od obopólnego układu. Nieważnymi są jednak warunki, naruszające porządek dozwolonej karnośći domowej lub sprzeciwiające się ustawom.

Umowa służbowa nie może również czynić uszczerbku obowiązkowemu uczęszczaniu do szkoły.

Za przyjęcie warunków, wzbronionych postanowieniami tego paragrafu, ulegną karze tak sługa jak służbodawca lub jego zastępca.

§. 4.

Zastępca służbodawcy.

Postanowienia ustawy o służbodawcy odnoszą się również do jego zastępców. Wyjątek w tej mierze stanowią jedynie takie postanowienia, które ze samej natury rzeczy odnosić się mogą wyłącznie tylko do osoby samego służbodawcy.

§. 5.

Równoczesne przyjęcie służby u kilku służbodawców.

Zawieranie umów o równoczesne objęcie służby u kilku służbodawców jest niedozwolone. Sługa obowiązany jest wstąpić do służby u tego służ-

*) Uwaga. Dla uwidocznienia zmian do poszczególnych paragrafów wprowadzonych, umieszczony został także text pierwotnego projektu a to w ustępach nawiasem objętych i odmiennymi czcionkami (kursywą) wydrukowanych.

bodawcy, z którym najpierw umowę służbową zawarł. *(któremu oddał książkę służbową lub certyfikat)*. Umowa pisemnie zawarta i do książki służbowej lub na certyfikacie (§§. 36 i 38) zapisana ma pierwszeństwo przed innymi umowami.

Służbodawca, do którego sługa zawierający równocześnie kilka umów służbowych na służbę nie wstępuje, ma prawo żądać od sługi wynagrodzenia (§. 50.) lub zwrotu podwójnego zadatku. Sługa podpada nadto stosownej grzywnie lub karze do 14 dni aresztu.

Służbodawca, któremu przy zawieraniu umowy służbowej wiadomem było, że sługa już z kim innym umowę służbową zawarł, nie tylko nie ma prawa do wynagrodzenia szkody ani do podwójnego zadatku, ale nadto ulegnie karze stosownej i odpowiada osobom trzecim niepodzielnie ze sługą za wyrządzoną szkodę.

Wzięty zadatek zaś, który sługa w każdym razie zwrócić winien, wpływa do funduszu miejscowych ubogich.

§. 6.

Odmawianie sługi.

Kto sługę namawia, żeby bez powodu przewidzianego w ustawie nie stawiał się do służby, do której się zobowiązał, albo żeby służbę przyjętą przed upływem czasu służby opuścił, ulegnie stosownej grzywnie od 10 do 100 zł. w. a. lub odpowiedniej karze aresztu i staje się nadto służbodawcy odpowiedzialnym za szkodę przez to wyrządzoną (§. 50).

§. 7.

Stręczenie sług.

Stręczenie sług, wykonywane jako zarobkowanie bez zezwolenia władzy, podpada karze stosownej do obowiązujących w tej mierze przepisów.

(Nadzór i kontrolę nad osobami lub biurami zajmującymi się stręczeniem sług, wykonuje w gminach zwierzchność gminna, na obszarach dworskich przełożony obszar, we Lwowie i w Krakowie wraz z okręgiem policyjnym tych miast c. k. Dyrekcyja policyi.

Za czynności biur do stręczenia sług upoważnionych odpowiada ten na czyje imię opiewa wydane upoważnienie do niepodzielnej ręki z osobami, które do wykonywania tych czynności używa).

Osoby stręczeniem sług się trudniące podpadają karze do 100 zł. w. a. lub karze odpowiedniej aresztu:

- a) za stręczenie sług nieopatrzonych w książkę służbową lub certyfikat służbowy;
- b) za odmawianie sług;
- c) za polecanie sług ze świadomością o ich niemoralności, szkodliwych nałogach lub braku uzdolnienia do ugodzonej służby.

(Oprócz kary odpowiadają w wypadkach pod b) i c) wymienionych za szkodę służbodawcy wyrządzoną do niepodzielnej ręki ze sługą.)

Trzykrotne wykroczenie przeciw przepisom tej ustawy pociąga za sobą utratę otrzymanego do stręczenia sług upoważnienia.

(Stręczącemu nie wolno się upominać o umówione wynagrodzenie aż po upływie dni 30tu po zawartej między słuźbodawcą a służgą umowy.

Za stręczenie służg umowy nie dotrzymujących, lub niezdolnych do usług, do których ugodzeni zostali, słuźbodawca wynagrodzenia płacić nie jest obowiązany).

§. 8.

Rozpoczęcie słuźby.

Zawarłszy umowę słuźbową, obowiązani są, słuźbodawca przyjąć służg, służga zaś wstąpić do słuźby w oznaczonym czasie.

(W razie ociągania się strony od wypełnienia przyjętego obowiązku, winna właściwa władza niezwłocznie ociągającą się stronę do dotrzymania umowy zawezwać i w razie oporu środkami przymusowemi i grzywną do 70 zł. w. a. lub odpowiednią karą aresztu do dni 14tu do tego przynaglić).

§. 9.

Nieprzyjęcie służi.

Słuźbodawca może jednostronnie odstąpić od umowy i nie przyjąć służi do słuźby w razie zajścia okoliczności, któreby go uprawniały do wydalenia służi ze słuźby przed upływem umówionego czasu trwania słuźby (§. 27). Słuźbodawca ma w takim wypadku nadto prawo żądać zwrotu danego zadatku.

Jeżeli słuźbodawca nie może przyjąć służi z powodu, iż wydarzył mu się taki wypadek, który przyjęcie ugodzonego służi czyni zbytecznym, winien o tem służg niezwłocznie uwiadomić, pozostawić słuźde dany zadatek, a nadto wypłacić mu zasłużg w gotowiznie za jeden miesiąc przy słuźbie całorocznej a za dni 14 przy krótszej.

Słuźbodawca zaś, któryby z innej przyczyny służi nie przyjął, winien prócz utraty zadatku zapłacić słuźde ugodzoną zasłużg t. j. zasłużg w gotowiznie i naturaliach, o ile na takowe służga był ugodzony, za 3 miesiące przy słuźbie całorocznej a za jeden miesiąc przy krótszej.

§. 10.

Niestawienie się do słuźby.

Służga może jednostronnie odstąpić od umowy i nie stawić się do słuźby w razie zajścia okoliczności, któreby go upowaźniały do oddalenia się ze słuźby przed upływem umówionego czasu trwania słuźby. (§. 28).

Służga, nie mogąc stawić się do słuźby z powodu przeszkody wynikłej nie z jego własnej winy a widocznie dłużej trwać mającej, winien słuźbodawcę o tem niezwłocznie uwiadomić i zwrócić mu otrzymany zadatek.

Gdyby jednak przeszkoda wkrótce usuniętą została, obowiązany jest, jeżeliby słuźbodawca tego wymagał, po usunięciu przeszkody wstąpić do słuźby.

Zresztą służga, nie jawiący się do słuźby, podpada grzywnie do 5 zł. w. a. lub karze aresztu do dni 14, a nadto będzie na żądanie słuźbodawcy nawet środkami przymusowemi przynaglony do stawienia się do słuźby

(§. 51). Służbodawca może jednak odstąpić od umowy, a poprzestać na zwrocie zadatku i wynagrodzeniu doznanej szkody (§. 50.), względnie na wypłacie podwójnego zadatku.

D z i a ł II.

Prawa i obowiązki w czasie służby.

§. 11.

Czas trwania służby. Milcząco odnawianie.

Oznaczenie czasu trwania służby pozostawia się dobrowolnej umowie stron.

Jeżeli umowy takiej nie zawarto, czas służby oznacza się: dla sług przyjętych do gospodarstwa wiejskiego na rok kalendarzowy a dla sług innych na 3 miesiące.

Umowa służbowa zostaje milcząco odnowioną na przeciąg czasu pierwotnie umówiony:

a) jeżeli sobie strony nie zastrzegły a milcząco odnowienie kontraktu służbowego bezwarunkowo miejsca mieć nie może;

b) jeżeli umowa służbowa ani przez służbodawcę ani przez sługę w terminie §. 26. określonym wypowiedzianą nie została.

Odmienne postanowienia tak co do czasu trwania stosunku służbowego, jak co do milczącego odnawiania i wypowiedziania (§. 26.) go, tylko wówczas za ważne uznane być mogą, jeżeli wciągnięte są do książki służbowej (§. 42.) lub wyrażone w pisemnym układzie.

§ 12.

Obowiązki sługi.

Sługa staje się przez wstąpienie do służby członkiem koła domowego służbodawcy i podlega odtąd jego szczegółowemu dozorowi.

Sługa winien być wobec służbodawcy swego wiernym, posłusznym, uległym, pilnym w wypełnianiu obowiązków, baczny i troskliwy o jego dobro, winien okazywać służbodawcy uszanowanie i przychyłność, winien przestrzegać porządku i czystości.

Wobec członków rodziny służbodawcy i innych osób do niego należących winien sługa postępować ulegle i z uszanowaniem, żyć w zgodzie z innymi sługami a wystrzegać się wszelkich kłótni, plotek i obmawiania kogokolwiek, zwłaszcza służbodawcy i rodziny jego.

Sługa winien się stosować do porządku domowego przez służbodawcę ustanowionego, a przyjmować ulegle z uszanowaniem i skromnością rozkazy, napomnienia i karcenia służbodawcy.

§. 13.

Sługa winien spełniać wedle rozkazów służbodawcy dokładnie i ocho-
czo nie tylko usługi, do których się wyraźnie ugodził, ale także takie,

które do obowiązków przyjętej służby zwyczajnie zaliczane bywają. Spory między sługami, kto z nich robotę lub usługę pewną wykonać ma, rozstrzyga służbodawca. Nawet sługa przyjęty li tylko do zajęć pewnych, ściśle określonych, ma pełnić na wezwanie służbodawcy usługi innego rodzaju, jeżeli sługa do tego przeznaczony nie może wypełniać ich z powodu choroby lub innej przeszkody, albo też jeżeli tego nieodzownie wymagają inne okoliczności, n. p. pilna robota w polu. W przypadku samowolnego uchylania się sługi od roboty, służbodawca ma prawo nie tylko oddalić sługę, jeżeli zachodzą warunki wymienione w §. 27. pod lit. b), ale także przyjmując kogo innego do wykonania tej roboty, a wydatki tem spowodowane potrącić słudze z zapłaty.

Sługa nie może uchylać się od roboty w święta wyznań, do których nie należy. Nawet w niedzielę i święta uroczyste własnego wyznania winien sługa wypełniać roboty zwykłe domowe, a nawet takie nadzwyczajne, które bez niebezpieczeństwa odłożonemi być nie mogą.

Zajęcia te nie powinny jednak przeszkadzać uczęszczaniu na nabożeństwo w niedziele i święta. Służbodawca oznacza czas i kolej udawania się na nabożeństwo.

§. 14.

Sługa winien poruczone roboty sam wykonywać. Tylko z przyzwolenia służbodawcy może sługom innym lub osobom obcym poruczyć ich dopełnienie.

Dla własnych interesów może sługa tylko za zezwoleniem służbodawcy wydaląć się z domu i winien wracać na czas przez służbodawcę oznaczony.

Pod odpowiedzialnością i surową karą niewolno słudze przyjmować bez wyraźnego zezwolenia służbodawcy kogokolwiek na nocleg. Służbodawca ma nadto prawo zakazać słudze przyjmować odwiedzin, bądź to od kogokolwiek w ogóle, bądź też od pewnych wskazanych osób w szczególności.

§. 15.

Sługa winien przy każdej sposobności przestrzegać dobra i interesu służbodawcy swego, ochraniać je, i o ile możności, zasłaniać służbodawcę od szkody i uszczerbku. Sługa winien ostrożnie obchodzić się z ogniem i światłem, a mianowicie do miejscowości pod względem ognia niebezpiecznych z otwartem światłem nie występować. W stodołach, szopach, stajniach, na gumnie, po strychach, ani też innych miejscowościach pod względem ognia niebezpiecznych i w ogóle w takich miejscach, w których służbodawca wzbroni, palić tytoniu nie wolno.

Sługa obowiązany jest donieść służbodawcy swemu o wszelkich przez się spostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach bądź to przez inne sługi, bądź przez osoby obce przeciw służbodawcy popełnionych lub zamierzonych.

Za wyrządzoną szkodę odpowiada sługa służbodawcy według przepisów powszechnej ustawy cywilnej, orzeczenie w tej mierze wydaje właściwa władza w tej ustawie powołana (§. 50.).

§. 16.

Sługa winien suknie, bieliznę i inne swe ruchomości mieć w domu słuźbodawcy i tylko za wyraźnem zezwoleniem słuźbodawcy może przechować je gdziekolwiek indziej.

Słuźbodawca ma prawo w każdym czasie przejrzeć w obecności słuźgi i jeszcze jednego świadka skrzynie, kufry i wszelkie inne przechowki słuźgi.

§. 17.

Zachowanie się słuźbodawcy w obec słuźgi.

Słuźbodawca winien wedle możności ochraniać słuźgę od znieważania przez osoby trzecie, i w ogóle wspierać go w razie potrzeby w granicach słuszności, a czuwać nad obyczajnem i przyzwoitem zachowaniem się słuźgi w domu i po za domem. W tym celu (*równie, jak dla utrzymania spokoju i porządku w domu, niemniej dla wymuszenia posłuszeństwa*), może słuźbodawca dawać słuźdze upomnienia i nagany (*i w razie potrzeby użyć środków karności domowej w granicach określonych §. 413. ustawy karnej*), które jeżeli (*jeżeli skarcenia domowe przez słuźbodawcę*) pożądanego skutku nie odniosą; jeżeli uchybienia ponawiają się, lub jeżeli słuźga dopuszcza się ciężkich przewinień, ukarze go władza powołana do wykonywania postanowień tej ustawy (§. 52. 53.).

§. 18.

R o b o t a.

Robota słuźdze przez słuźbodawcę wyznaczona winna być zastosowaną do sił słuźgi.

§. 19.

Z a s ł u g a.

Słuźbodawca winien płacić słuźdze umówioną zasługę w terminach umową oznaczonych.

Dowolne dawanie słuźdze podarunków lub poczesnego, chociażby przy zajściu pewnych okoliczności lub z powodu wydarzeń szczególnych kilkakrotnie ponawiane, nie uzasadnia obowiązku czynienia także w przyszłości datków tego rodzaju.

Jeżeli czas płacenia zasługi nie jest umową oznaczony, uiszczoną być ma zasługa w gotowiźnie przy słuźbie rocznej kwartalnie z dołu, przy krótszej miesięcznie z dołu, zasługa zaś w naturaliach, czyli ordynarya w takich samych terminach z góry.

Z płacy w ciągu słuźby należnej wolno jednak słuźbodawcy zatrzymać przy umowach rocznych dwumiesięczne, zaś przy umowach na czas krótszy zawartych, jednomiesięczne zasługi w gotowiźnie.

Zatrzymane zasługi razem z płacą w ostatnim terminie wypłaty przypadającą, według wyniku obopólnego obrachunku winien wypłacić słuźbodawca słuźdze gdy tenże ze słuźby występuje, lub w razie sporu o odszko-

dowania w chwili, gdy orzeczenie właściwej władzy stanie się prawomocnym (§. 50.).

Jeżeli nie wciągnięto odmiennych postanowień do książki służbowej, należy zastosowywać w razach wątpliwych postanowienia powyższe.

§. 20.

Wikt i odzież.

Wikt słudze należący się winien być zdrowym i dostatecznym.

Umowa co do rodzaju i ilości ubioru i bielizny słudze dostarczać się mających, winna być wciągnięta do książki służbowej.

W razie nie wciągnięcia umowy do książki służbowej rozstrzyga miejscowy zwyczaj o rodzaju i ilości odzieży i bielizny, dostarczać się mających.

Odzież i bieliznę należy dawać słudze w gatunku odpowiednim stosunkom klasy sług, do której należy.

§. 21.

Choroba sługi.

Służbodawca winien starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi; może to jednak skutecznie nie tylko w domu własnym, lecz także w zakładzie publicznym, lub w innym miejscu stosownem, jeżeli ztąd niebezpieczeństwo dla chorego nie wynika.

Obowiązek służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi gaśnie z upływem dnia trzydziestego choroby sługi, jeżeli sługa z powodu tej choroby ze służby wydalonym zostaje (§. 27. lit. l). Jeżeli zaś dzień rozwiązania stosunku służbowego spowodowanego jakąkolwiek inną przyczyną przed dniem trzydziestym choroby przypadał, gaśnie obowiązek służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi z dniem rozwiązania stosunku służbowego.

O dniu zgaśnięcia obowiązku tego winien jednak służbodawca uwiadomić Zwierzchność gminną względnie przełożonego obszaru dworskiego lub c. k. Dyrekcyę policyi na trzy dni przed ustaniem obowiązku pielęgnowania i leczenia chorego. Zaniedbanie lub opóźnienie tego doniesienia wywołuje dalsze trwanie obowiązku służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi aż do upływu dnia trzeciego po uwiadomieniu o tem właściwej władzy.

Od chwili zgaśnięcia powyższego obowiązku służbodawcy sługa nieposiadający majątku tak samo pielęgowanym i leczonym być ma, jak każdy inny ubogi chory. Sługa zaś mający majątek własny, winien odtąd sam starać się o swe pielęgnowanie i leczenie.

Jeżeli choroba sługi wynika z udowodnionej winy służbodawcy, winien służbodawca starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi aż do zupełnego wyleczenia, i dać mu nadto stosowne wynagrodzenie.

Jeżeli zaś sługa popadł z własnej winy w chorobę, winien służbodawcy zwrócić poniesione koszta pielęgnowania i leczenia.

Jeżeli niezdolność sługi do pełnienia obowiązków służbowych spowodowana słabością sługi, nie wynika z winy służbodawcy i trwa dłużej jak

dni ośm, traci sługa prawo do poboru zasługi w gotowiźnie za czas, przez który z powodu choroby nie był zdolnym do pełnienia obowiązków służbowych lub też na żądanie słuźbodawcy winien czas przez chorobę stracony odsłużyć w warunkach umowy słuźbowej.

Dział III.

Rozwiązanie stosunku słuźbowego.

§. 22.

Obopólna zgoda.

Stosunek słuźbowny może być dowolnie w każdej chwili rozwiązany, jeżeli obie strony na to się zgodzą.

§. 23.

Śmierć słuźbodawcy.

Śmierć słuźbodawcy rozwiązuje stosunek słuźbowny, jeżeli spadkobiercy słuźbodawcy nie zechcą służy nadal zatrzymać; w takim razie jednak winni spadkobiercy słuźbodawcy wypłacić słuździe zasługę i dać wynagrodzenie za wikt, ordynaryę i inne naturalia, o ile sługa na takowe był ugodzonym, a to przy słuźbie rocznej za trzy miesiące, przy krótszej za miesiąc.

Gdyby jednak stosunek słuźbowny ustawać miał przed upływem powyższego czasu, należy się słuździe zasługa tylko do czasu, w którym słuźba ustać miała.

§. 24.

Zmiana posiadania.

Umowa słuźbowa gaśnie co do słuź przy gospodarstwie wiejskiem również w takim razie, jeżeli gospodarstwo w skutek sprzedaży, zamiany, wdzierżawienia lub w jakikolwiek inny sposób w trzecie ręce przechodzi, a następca słuźbodawcy służy zatrzymać nie chce, słuźbodawca winien jednak w tym wypadku dać słuździe wynagrodzenie oznaczone w §. 23.

§. 25.

Słuźba wojskowa.

Powołanie służy do pełnienia stałej słuźby wojskowej na czas dłuższy nad 6 miesięcy rozwiązuje umowę słuźbowną.

Powołanie służy do ćwiczeń w rezerwie lub w obronie krajowej, również jak powołanie go do słuźby li tylko egzekucyjnej lub asystencyjnej nie rozwiązuje natomiast stosunku słuźbowego. Sługa winien po ukończeniu ćwiczeń, względnie słuźby egzekucyjnej lub asystencyjnej powrócić do przerwanej słuźby. Słuźbodawca ma prawo zatrzymać książkę słuźbowną dla zapewnienia się, że sługa powróci do słuźby. Za czas przerwy nie należy się słuździe żadna zasługa.

§. 26.

Upływ czasu. Wypowiadanie dla zapobieżnięcia milczącemu odnowieniu umowy.

Jeżeli strony przy zawieraniu umowy służbowej wyraźnie postanowiły, że umowa milcząco odnawiana być nie może, gaśnie stosunek służbowy przez upływ czasu w ustawie (§. 11) względnie w umowie oznaczonego.

W braku takiego postanowienia gaśnie stosunek służbowy przez sam upływ czasu, na który umowa służbowa pierwotnie zawartą lub milcząco przedłużoną została (§. 11), tylko wówczas, jeżeli bądź to służbodawca, bądź sługa, umowę wypowiedział, dla zapobieżnięcia milczącemu jej odnowieniu, a to co do sług przyjętych na służbę roczną co najmniej na sześć tygodni, a co do sług przyjętych na czas krótszy przynajmniej na dni czternaście przed upływem czasu służby.

§. 27.

Oddalenie sługi.

Służbodawca może wydalić sługę natychmiast bez poprzedniego wypowiedzenia :

- a) jeżeli sługa do pełnienia przyjętej służby jest zupełnie niezdatnym ;
- b) jeżeli dopuści się ciężkiego przekroczenia obowiązków służbowych, a mianowicie, jeżeli występuje z uporczywym nieposłuszeństwem lub zuchwałością przeciw rozkazom służbodawcy lub dozorczy nad sługami ustanowionego ;
- c) jeżeli obraża czynnie, wyrazami obelżywymi lub obmową ubliżającą służbodawcę, przynależnych jego lub dozorcę nad sługami ustanowionego, jeżeli podjudza sługi przeciw służbodawcy, lub przeciw sługom innym, albo też w ogóle zakłuca złośliwie lub usiłuje zakłócić złośliwie zgodę i spokój domowy ;
- d) jeżeli dopuszcza się kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, jeżeli do tego namawia lub usiłuje namówić sługi inne, albo też nie donosi służbodawcy o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach, bądź przez sługi inne, bądź przez osoby obce popełnianych ;
- e) jeżeli sługa pomimo upomnień nieostrożnie się obchodzi z ogniem lub światłem, albo pali tytoń w miejscach pod względem ognia niebezpiecznych lub w których służbodawca palenie tytoniu wzbronił (§. 15), jeżeli krzywdzi lub zaniedbuje bydło sobie powierzone, albo też wyrządza służbodawcy inną szkodę przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość ;
- f) jeżeli bez wiedzy służbodawcy bierze na rachunek jego towary lub pożyczka pieniądze ;
- g) jeżeli ulegnie dłuższemu jak ośmiodniowemu przyaresztowaniu ;
- h) jeżeli oddaje się pijaństwu, grze, rozpuście, lub innego rodzaju nieobyczajności, albo namawia do tego lub usiłuje namówić dzieci lub krewnych służbodawcy ;

- i) jeżeli bez pozwolenia służbodawcy nocuje po za domem, lub pozwala obcym nocować w domu służbodawcy, lub też w inny sposób rażąco zakłóca porządek domowy;
  - k) jeżeli z własnej winy zapadnie w chorobę zakaźną lub sprawiającą obrzydzenie;
  - l) jeżeli bez winy służbodawcy choruje dłużej jak przez dni trzydzieści.
- Służbodawca winien atoli w każdym z powyższych wypadków uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwo, w mieście Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyę policyi, przyczem wolno mu żądać skonstatowania przyczyn, dla których sługa oddalonym został.

W razie oddalenia sługi z przyczyn w tym paragrafie wymienionych, należy się słudze ugodzona zastuga jedynie do dnia istotnego wydalenia ze służby.

Służbodawca może nadto dochodzić przeciw słudze wynagrodzenia szkody (§. 50).

§. 28.

Opuszczenie służby.

Sługa ma prawo opuścić służbę przed upływem czasu i bez wypowiedzenia:

- a) jeżeli służby dalej pełnić nie może bez uszczerbu zdrowia; brzościennność służącej nie upoważnia atoli sama przez się do opuszczenia służby;
- b) jeżeli służbodawca sługę do czynów nieobyczajnych lub zakazanych uwodzi, lub uwieść usiłuje, albo też nie ochrania go przeciw usiłowaniom takim domowników lub osób uczęszczających do domu służbodawcy;
- c) jeżeli służbodawca przedsięwzięcie podróży mającą trwać po nad czas trwania umówionej służby, albo też przenosi się na stałe zamieszkanie w miejsce więcej aniżeli o pięćdziesiąt kilometrów odległe od miejsca dotychczasowego pobytu, a sługę wbrew jego woli ze sobą wziąć zamierza;
- d) jeżeli rodzice sługi nagle w chorobę zapadną i w tej chorobie go dla pielęgnowania potrzebują.

Sługa winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyi policyi, i udowodnić wiarogodnie doniesioną okoliczność, gdyby jej służbodawca zaprzeczał. Dopiero po otrzymaniu zezwolenia właściwej władzy może sługa służbę opuścić.

Tylko niebezpieczeństwo oczywiste grożące życiu sługi, lub też zagrożające innem dotkliwym, a powetować się nie dającym uszkodzeniem może usprawiedliwić doraźne oddalenie się przed uzyskaniem zezwolenia.

W razie zajścia okoliczności pod b) przewidzianej, należy się słudze wypłacić zastugę i wynagrodzenie wiktu lub ordynacyi za czas, przez który służba trwać miała, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby służba dłużej jak przez trzy miesiące trwać miała.

W innych wypadkach należy się zasługa i wikt lub ordynarya tylko do dnia rzeczywistego wystąpienia ze służby.

§. 29.

Wypowiedzenie przed upływem czasu służby.

Sługa może wypowiedzieć służbę przed upływem umówionego czasu trwania onejże z terminem sześciotygodniowym przy rocznej, a czternastodniowym przy krótszej służbie:

- a) jeżeli służy do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, mianowicie zaś służącej do wyjścia za mąż wydarza się korzystna sposobność, która przez dotrzymanie czasu służby udaremnioną zostałaby;
- b) jeżeli dochodzenie spadku lub inna sprawa ważna wymaga dłuższego pobytu sługi w innej miejscowości;
- c) jeżeli sługa rodzicom, wobec zmiany zaszczytnej w ich stosunkach po rozpoczęciu służby, potrzebny jest do prowadzenia gospodarstwa lub rzemiosła, albo do pielęgnowania ich, chociaż nie w nagłej chorobie (§. 28) lit. e), a odwołania sługi ze służby nie można odroczyć aż do upłynięcia umówionego czasu trwania służby;
- d) jeżeli słuźbodawca zatrzymuje słuźbę bądź wypłatę zasługi w gotowiźnie za czas dłuższy, aniżeli to w §. 19. dozwolono, bądź też wydanie ordynaryi dłużej aniżeli jeden miesiąc po terminie, w jakim wedle umowy lub ustawy słuźbę wydaną być miała.

Sługa winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyi policyi i udowodnić wiarogodnie tę okoliczność w razie zaprzeczenia przez słuźbodawcę. Dopiero przez otrzymanie przyzwolenia staje się takie wypowiedzenie skutecznem. Sługa może atoli w razie nagłym żądać uwolnienia od służby przy zachowaniu powyższego przepisu o doniesieniu dotyczącej władzy nawet przed upływem sześciotygodniowego względnie 14 dniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli słuźbodawcy na swe miejsce innego zdolnego słuźbę przedstawi, ugodziwszy się z nim o zasługę za pozostający jeszcze czas służby bez szkody dla słuźbodawcy.

§. 30.

Obowiązki sługi przy opuszczaniu służby.

Sługa oddalający się ze służby winien oddać słuźbodawcy w porządku wszystko to, co mu pod dozór, do wykonania, przechowania lub do użytku oddane i powierzone było.

Jeżeli jaki z przedmiotów takich zginął, lub stał się z winy sługi do użytku niezdatnym, może słuźbodawca żądać wynagrodzenia szkody ztąd powstałej i z tego tytułu zatrzymać słuźbę z zasług odpowiednią kwotę, pokąd strony o wysokość tego wynagrodzenia się nie porozumieją, lub w razie niedojścia do skutku takiego porozumienia, władza postanowieniami §§. 49 i 50 powołana, sporu o to wynagrodzenie prawomocnie nie roz-

strzygnie. Nadto może słuźbodawca wymagać, ażeby mu sługa ze słuźby się oddalający okazał wszystkie przedmioty, które ze sobą zabiera.

Mieszkanie i inne użytki na czas słuźby oddane jak n. p. zagony, ogrody, pola i t. p. winien sługa oddać słuźbodawcy oddalając się ze słuźby.

W razie oporu wprowadzi słuźbodawcę w posiadanie i wyruguje sługę właściwa władza z wykluczeniem drogi sądowej w granicach tej ustawy (§. 49, 50).

§. 31.

Prawo słuźy do odzieźy przez słuźbodawcę dostarczanej.

Sługa staje się przez odbycie całorocznej słuźby właścicielem codziennej odzieźy i bielizny przez słuźbodawcę dostarczanej. Odzieź i bielizna do stroju przeznaczona zostaje zaś nawet po odbyciu całorocznej słuźby własnością słuźbodawcy. Odmienna umowa winna być dla ważności wciągniętą do książki słuźbowej.

§. 32.

Skutki rozmyślnego zaniedbywania słuźby.

Sługa, który dla tego źle, leniwo lub niechętnie pełni słuźbę, albo nieodpowiednio się zachowuje, by przez to zmusić słuźbodawcę do wcześniejszego uwolnienia od słuźby, ulegnie surowej karze i będzie przynaglony do należytego wypełniania obowiązków słuźby.

§. 33.

Skutki oddalenia słuźy bez prawnego powodu.

Słuźbodawca, który przed upływem czasu trwania słuźby sługę oddala, nie mając do tego powodów w §. 27. wymienionych, nie może być zniewolonym do przyjęcia napowrót wydalonego słuźy, jednak jest obowiązany wypłacić mu zaslugę i wartość wiktury za czas niedosłuźony, jednakże nie wyższe jak za trzy miesiące, choćby stosunek słuźbowy na dłuższy czas obowiązywał. Mimo to ma prawo odprawiony sługa poszukiwać na słuźbodawcy wynagrodzenia wszelkich dalszych szkód wykazać się mogących (§. 50).

§. 34.

Skutki bezprawnego opuszczenia słuźby.

Jeżeli sługa opuści słuźbę przed upływem czasu trwania słuźby z pominięciem drogi wskazanej §§. 28. i 29., należy uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, gdy idzie o słuźbę w gminie, c. k. Starostwo, co do słuźby na obszarach dworskich, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyę policyi. Te władze wdrożą postępowanie i na żądanie słuźbodawcy przynaglą zbiegłego sługę środkami przymusowemi do powrotu do słuźby. Jeżeliby zbiegły sługa znajdował się po za granicami okręgu urzędowego władz kompetentnych, na ich zawezwanie ma on być dostawiony bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia przez c. k. Starostwo, w którego okręgu przebywa. Wezwania takie ze strony Zwierzchności gminnych winny być wystósowane

z dołączeniem orzeczenia za pośrednictwem tego Starostwa do którego okręgu należy wzywająca Zwierzchność gminna (§. 51.)

Służbodawca może jednak przyjąć innego sługę w miejsce zbiegłego.

W każdym razie zbiegły sługa ulega surowej karze i winien wynagrodzić służbodawcy w całej pełni szkodę wyrządzoną przez nieprawne opuszczenie służby (§. 50).

§. 35.

Przyjęcie zbiegłego sługi.

Przyjmujący sługę o którym wie lub przypuszczać może, że zbiegł ze służby, równie jak dający mu schronienie lub pozwalający pobytu, ulega stósownej karze, a nadto staje się służbodawcy, od którego sługa zbiegł, niepodzielnie ze zbiegłym sługą odpowiedzialnym (§. 50.) tak za szkodę powstałą z nieprawego wydalenia się zbiegłego sługi, jako też za koszta narosłe przez przyjęcie nowego.

Kto przyjmuje sługę bez książki służbowej i bez potwierdzenia urzędowego, że sługa pomimo braku książki służbowej do służby przyjętym być może (§. 38), uważanym będzie za świadomego o zbiegnięciu, gdy okaże się, że sługa istotnie zbiegł ze służby.

Dział IV.

Dokumenta służbowe.

§. 36.

Książka służbowa. — Jej wydanie.

Każdy sługa winien opatrzyć się w książkę służbową. Książkę służbową wydaje Zwierzchność gminy, w której sługa jest przynależnym, przynależnym zaś do gmin miasta Lwowa i Krakowa miejscowa c. k. Dyrekcyja policyi, za złożeniem stempla przepisanego i kosztów druku według formularza pod A.

Jeżeli gmina, w której sługa przebywa, nie jest gminą przynależności sługi, natenczas na prośbę sługi odniesie się Zwierzchność gminna do gminy przynależności sługi, a co do sług do gminy miasta Lwowa lub Krakowa przynależnych do właściwej c. k. Dyrekcyi policyi, z wezwaniem o nadesłanie lub o umocowanie do wydania słudze książki służbowej. Tak samo postąpią: przełożony obszaru dworskiego co do sług na obszarze dworskim pozostających a nieprzynależnych do gminy, z którą tenże obszar dworski jedną gminę katastralną stanowi i c. k. Dyrekcyja policyi co do sług we Lwowie i Krakowie przebywających.

Jeżeli nadeszło ze strony właściwej władzy upoważnienie do wydania książki służbowej, wyda taką słudze Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcyja policyi, a co do sług na obszarze dworskim pozostających Zwierzchność gminna tej gminy, z którą tenże obszar dworski jedną gminę katastralną stanowi, a to z powołaniem się na datę i liczbę otrzymanego upoważnienia.

Sługom pochodzącym z krajów, w których nie wydają książek służbowych, równie jak sługom, których przynależność jest wątpliwą, wyda Zwierzchność gminna tej gminy, w której sługa pozostaje, względnie c. k. Dyrekcya policyi, a w razie przebywania na obszarze dworskim, Zwierzchność gminna tej gminy, z którą ten obszar dworski wspólną gminę katastralną tworzy, książkę służbową na podstawie odnośnych dokumentów, i uwidoczni tę okoliczność w książce służbowej.

Władza wydająca książki służbowe winna mieć dokładny wykaz wydanych książek służbowych.

Paszporta, certyfikaty przynależności, książki służby wojskowej i tym podobne dokumenta, nie mogą zastąpić książki służbowej.

Osobne przepisy stanowią, o ile książki służbowe służyć mogą jako legitymacje do podróży.

§. 37.

Przechowywanie książki służbowej.

Służbodawca winien wziąć książkę służbową lub certyfikat (§. 38.) w swe przechowanie przy przyjęciu sługi, a najpóźniej przy istotnem wstąpieniu sługi do służby.

§. 38.

Certyfikat służbowy.

Jeżeli sługa szukający służby nie jest opatrzonym w książkę służbową bądź to dlatego, że:

a) pomimo wniesionej prośby o jej wydanie nie otrzymał jej jeszcze, bądź też dlatego, że

b) wydaną książkę zgubił (§. 43.), lub że takowa zniszczeniu uległa bądź wreszcie dlatego, że

c) poprzedni służbodawca bezprawnie mu ją przytrzymał, wyda słudze w gminie przebywającemu Zwierzchność gminna, słudze na obszarze dworskim przebywającemu c. k. Starostwo, słudze wreszcie we Lwowie lub w Krakowie przebywającemu c. k. Dyrekcya Policyi, po sprawdzeniu okoliczności przytoczonych poświadczenie, że pomimo braku książki służbowej do służby przyjęty być może.

Sługa, który bez książki do służby wstępuje, odda służbodawcy ten certyfikat; winien jednak niezwłocznie postarać się o wydanie książki służbowej, którą służbodawca weźmie w swe przechowanie, certyfikat zaś zwróci tej władzy, która go wydała.

§. 39.

Przyjęcie sługi bez książki.

Służbodawca, który przyjmuje sługę nie mającego ani książki służbowej ani certyfikatu, ulega karze i może być oprócz tego pociągniętym do odszkodowania §. 35. przewidzianego.

§. 40.

Zgłoszenie przyjętego sługi.

Służbodawca winien wypełnić odpowiednie rubryki w książce służbowej i najdalej do dni ośmiu po wstąpieniu sługi do służby uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyę Policyi i okazać przytem książkę służbową lub certyfikat.

Tę okoliczność stwierdza Zwierzchność gminna, przełożony obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyja Policyi w książce służbowej lub na certyfikacie.

§. 41.

Świadcstwo służbowe.

Przy wystąpieniu sługi ze służby wypełni służbodawca rubryki książki służbowej, zawierające świadectwo sługi, albo też uda się ze sługą do Zwierzchności gminnej, do przełożonego obszaru dworskiego, względnie do c. k. Dyrekcyi Policyi, i da ustępującemu słudze ustne świadectwo, które dotycząca władza wciągnie we właściwe rubryki książki służbowej, poczem książkę słudze wydać należy.

Tylko korzystne świadectwa wpisuje się. Rubryki, któreby ujemnie wypełnić należało, wypełnia się króskami.

Jeżeli służbodawca przy wystąpieniu sługi ze służby sam powyppełniał rubryki książki służbowej, winien sługa, otrzymawszy książkę służbową, najdalej do trzech dni po wystąpieniu ze służby, zgłosić się do Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyi Policyi. W książce służbowej należy potwierdzić, że sługa obowiązkowi temu zadość uczynił.

Gdyby świadectwo niekorzystne opierało się na obwinieniu, a sługa zażądał dochodzenia i wykazał tegoż bezzasadność, uwidoczni tę okoliczność Zwierzchność gminna, c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcyja Policyi w rubryce „uwaga“ książki służbowej.

Służbodawca wydający słudze świadomie korzystne świadectwo, niezgodne z prawdą, odpowiada osobom trzecim za wszelką szkodę z tego powodu wynikłą i ulega nadto stosownej karze.

§. 42.

Książka służbowa dokumentem publicznym. — Warunki ważności wpisu umowy do książki.

Książka służbowa i certyfikat są dokumentami publicznymi, kto je podrabia, cudzych używa lub swoje daje komu innemu do użytku, ulegnie zastosowaniu właściwych postanowień karnych.

Warunki umowy służbowej, wpisane do książki służbowej, wymagają do ważności swej własnoręcznego podpisu zarówno służbodawcy jak sługi.

Jeżeli jedna ze stron lub obydwie pisać nie umią, winna być umowa stwierdzona przez podpis dwóch świadków, albo też przez Zwierzchność

gminną w obrębie gminy lub przez przełożonego obszaru dworskiego w obrębie tegoż obszaru, lub jeżeli słuźbodawca jest zarazem przełożonym obszaru dworskiego, przez c. k. Starostwo.

§. 43.

Wydanie duplikatu książki słuźbowej.

Jeżeli książka słuźbowa zginęła lub zniszczeniu uległa, należy o tem donieść Zwierzchności gminnej, względnie c. k. Starostwu pobytu, we Lwowie i Krakowie zaś c. k. Dyrekcyi Policji. — Władza sprawdzi doniesienie i wyda nową książkę słuźbową, o ile do wydania jej po myśli §. 36. jest uprawnioną, lub uda się do władzy, która zgubioną wydała była, o wydanie nowej, jeżeli z dochodzenia okaże się, że dawniejsza książka słuźbowa istotnie zginęła albo też zniszczeniu uległa. W nowej książce słuźbowej jednak wyraźnie uwidocznić należy, że jest duplikatem.

§. 44.

Pozostawianie książki słuźbowej u słuźbodawcy.

Jeżeli sługa książkę słuźbową u słuźbodawcy zostawi, a miejsce pobytu służy nie jest wiadome, należy oddać książkę słuźbową Zwierzchności gminnej, przy słuźbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie i w Krakowie c. k. Dyrekcyi Policji. Władza ta prześle książkę słuźbową tej władzy, która ją wydała. Jeżeli miejsce pobytu służy, który ze słuźby ustąpił, jest wiadome, należy mu doręczyć książkę słuźbową za pośrednictwem właściwej Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyi Policji.

D z i a ł V.

Wykonanie przepisów tej ustawy.

§. 45.

Zwierzchność gminna.

Do wykonywania przepisów tej ustawy w obrębie gminy powołaną jest Zwierzchność gminna. Postanowienie §. 47. określa w tej mierze wyjątek co do miast stołecznych Lwowa i Krakowa tudzież gmin położonych w ich okręgu policyjnym.

§. 46.

Starostwo. — Przełożony obszaru dworskiego.

Na obszarach dworskich wykonują przepisy tej ustawy c. k. Starostwo i przełożony obszaru dworskiego.

§. 47.

Dyrekcya policji.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie wraz z okręgiem policyjnym każdego z tych miast wykonuje c. k. Dyrekcyja policji niniejsze przepisy i sprawuje wszystkie czynności przekazane Zwierzchności gminnej, pokąd ich sprawowanie na żądanie c. k. Rządu lub Reprezentacyj tych miast nie przejdzie we własny zakres działania gminy.

§. 48.

Policyjny zakres działania.

Zwierzchności gminne, przełożeni obszarów dworskich i c. k. Dyrekcyja policji są powołane do pełnienia czynności policyjnych w tej ustawie wymienionych. Ich zadaniem jest czuwać nad karnością i obyczajnością sług, tudzież nad zachowywaniem przez nich przepisane go porządku; przedewszystkiem zaś winny nadzorować sługi niemające służby.

Oprócz tych władz jest obowiązkiem straży bezpieczeństwa a mianowicie c. k. żandarmeryi czuwać nad sługami bez służby pozostającymi.

Sługi bez świadectwa (§. 41.) lub bez stałego zajęcia lub o których wiadomo, że ze służby zbiegli, winna c. k. żandarmerya dostawić dotyczącej władzy do właściwego dochodzenia nawet bez poprzedniego zawezwania ze strony służbodawców.

Do sługi bez służby, nie należącego do gminy, jeżeli nie korzysta z wydarzającej się sposobności wstąpienia do służby lub zajęcia się innem godziwem zatrudnieniem, jeżeli wiedzie życie gorszące lub nieobyczajne, jeżeli nie ma widoku dostania się wkrótce do służby, lub otrzymania innego stosownego zatrudnienia, zastosowane będą odpowiednie postanowienia ustaw.

§. 49.

Rozstrzyganie sporów.

Spory między służbodawcami z jednej, a sługami z drugiej strony, powstające z umowy służbowej, lub w ogóle ze stosunku służbowego, a wytoczone:

- a) po zawarciu umowy, jednak przed rozpoczęciem istotnego stosunku służbowego;
- b) w ciągu trwania stosunku służbowego, lub
- c) przed upływem dnia trzydziestego od dnia ustania stosunku służbowego, przeprowadza w drodze jak najkrótszej z wyłączeniem dowodu z przysięgi stron, tudzież bez zaprzysięgania świadków i znawców i rozstrzyga Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcyja policji a co do służby na obszarach dworskich c. k. Starostwo.

Jeżeli rozchodzi się o spór wynikły z umowy służbowej, która jeszcze w życie nie weszła, ta władza powołaną jest do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia, w której okręgu obżałowany przebywa; zresztą zaś władza, w której okręgu istnieje lub istniał stosunek służbowy, z którego spór się wywiązał. Właściwa władza winna w celu przeprowadzenia do-

chodzenia wyznaczyć termin rozprawy najpóźniej na ósmy dzień po otrzymanem doniesieniu.

Spory służbowe wytoczone po upływie dnia trzydziestego od dnia rozwiązania stosunku służbowego rozstrzygają sądy.

§. 50.

Pretensye o wynagrodzenie szkody.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia szkody poszkodowany z obżalowanym nie pogodzi się, władza powołana do rozstrzygnięcia sporu oznaczy w orzeczeniu także wysokość wynagrodzenia.

Jeżeli poszkodowany żąda wynagrodzenia przenoszącego trzydzieści zł. w. a., wtedy w orzeczeniach władzy administracyjnej można mu przyznać tylko wynagrodzenie do trzydziestu zł. w. a., a co do reszty wynagrodzenia należy go odesłać do drogi sądowej.

Jeżeli sługa odszkodowania zapłacić nie jest w stanie, wolno służbowodawcy żądać przedłużenia dawniejszej umowy służbowej na czas, dopóki przyznanej kwoty odszkodowania nie odsłuży.

§. 51.

Wykonywanie orzeczeń.

Władza, która orzeczenie wydała, ma w razie przebywania strony zasądzonej po za jej okręgiem urzędowym udać się o wykonanie prawomocnego orzeczenia do władzy, w której okręgu zasądzony przebywa.

Jeżeli jednak rozchodzi się o przystawienie sługi do rozpoczęcia służby, lub też dostawienie zbiegłego sługi, Zwierzchność gminna jedynie tylko swe własne orzeczenia wykonywać może.

We wszystkich innych wypadkach udawać się należy z dołączeniem prawomocnego orzeczenia do właściwego c. k. Starostwa, względnie do c. k. Dyrekcji policji o przymusowe przystawienie sługi.

Władza zawezwana winna bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia wezwaniu temu zadość uczynić.

Przystawienie sługi skutecznionem być może tylko na koszt służbowodawcy, który przystawienia żądał. Jeżeli jednak orzeczenie, na którego podstawie sługa przystawionym został, stanie się prawomocnem, ma służbowodawca prawo żądać od sługi zwrotu wszelkich wydatków z tego powodu poniesionych.

§. 52.

Władza karna.

Władzę karną na podstawie postanowień tej ustawy wykonuje Zwierzchność gminna w składzie przepisany w §. 60. ust. gm., c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcya policji.

§. 53.

K a r y.

Za przekroczenie przepisów tej ustawy nakładane będą kary pieniężne lub areszt. Kary pieniężne nie mogą przekraczać kwoty 5 zł. w. a. jednorazowo co do sług, co do innych zaś osób 100 zł. w. a. jednorazowo. Kara aresztu nie może przekraczać dni dwudziestu. Można ją jednak postem zaostrzać przy zachowaniu postanowień ustawy karnej.

Grzywny należy w razie niemożności ściągnięcia przemienić na areszt licząc za pięć zł. w. a. grzywny po dwadzieścia cztery godzin aresztu, przyczem atoli trwanie aresztu nie może być krótszem, jak godzin (*dwa-naście*) sześć.

Grzywny tak w gminie jak na obszarze dworskim nakładane, wpływają do funduszu miejscowych ubogich, a to przy grzywnach nakładanych na obszarze dworskim do funduszu miejscowych ubogich tej gminy, z którą obszar dworski tworzy wspólną gminę katastralną.

§. 54.

Tok instancyi.

Co do rekursów i zażaleń, wnoszonych przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom, wydanym na podstawie tej ustawy, obowiązują postanowienia ogólne.

§. 55.

Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.

Wniesienie rekursu przeciw orzeczeniu, że sługa ma w służbie nadal pozostać, albo też że stosunek służbowy rozwiązany zostaje i słudze wolno służbę opuścić, nie wstrzymuje natychmiastowego wykonania wydanego orzeczenia.

Orzeczenie zaś, że sługa ma do służby wstąpić, lub że sługa zbiegły do służby przystawiony być winien, tylko w takim wypadku bez względu na wniesiony rekurs natychmiast wykonać należy, jeżeli służbodawca złoży u właściwej władzy kwotę równającą się dwumiesięcznej zasłudze w gotowiźnie, która to kwota jednak 15 zł. w. a. przewyższać nie powinna nawet w tym razie, chociażby dwumiesięczna zasługa wynosiła więcej aniżeli 15 zł. w. a.

Kaucya ta służyć ma na zabezpieczenie szkody, jakąby mógł ponieść sługa wskutek wykonania orzeczenia pierwszej instancyi, jeżeliby to orzeczenie przez wyższe władze w dalszym toku instancyi prawomocnie uchylone zostało.

§. 56.

Nadzór nad wykonaniem postanowień tej ustawy.

Co do nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi i nad przełożonym obszarów dworskich pod względem wykonywania postanowień tej ustawy, poruczonych im do wykonywania, obowiązują przepisy ogólne.

*(Dział VI.**Oficyaliści prywatni.**§. 57.**Warunki zastosowania ustawy.*

Ustawa ta w całości lub pojedyncze jej postanowienia mogą być także zastosowane do umów służbowych między służbodawcami a oficyalistami prywatnymi zawieranych, jeżeli w umowie służbowej ten warunek przyjętym został.

Umowy takie mają tylko w takim razie moc obowiązującą co do zastosowania całej ustawy lub pojedynczych jej postanowień według przyjętych warunków, jeżeli z powołaniem na ustawę zawarte są na piśmie i stwierdzone w obrębie gminy przez zwierzchność gminną, na obszarze dworskim przez c. k. Starostwo, w mieście zaś Lwowie i Krakowie i w ich okręgu policyjnym przez c. k. Dyrekcję policyi.

*§. 58.**Kompetencya Władz.*

Władze w dziale V. do wykonania postanowień tej ustawy, do orzekania i karanja powołane, orzekają z wykluczeniem drogi sądowej w granicach tej ustawy (§. 30, 49, 50) także co do stosunków służbowych oficyalistów prywatnych, z wyjątkiem pomocników przemysłowych i handlowych, co do których obowiązuje ustawa przemysłowa z dnia 20. Grudnia 1859. Dz. ust. p. Nr. 227., ustawa z dnia 15. Marca 1883. Dz. ust. p. Nr. 39. i ustawa z dnia 8. Marca 1885. Dz. ust. p. Nr. 22. i Kodeks handlowy z dnia 17. Grudnia 1862. Dz. ust. p. Nr. 1.).

T R E Ś Ć

postanowień zawartych w ustawie o stosunkach sług.

Dział I. Powstanie stosunku służbowego.

- §. 1. Zawarcie umowy.
- §. 2. Zadatek.
- §. 3. Warunki umowy.
- §. 4. Zastępca słuźbodawcy.
- §. 5. Równoczesne przyjęcie kilku słuźb.
- §. 6. Odmawianie słuźgi.
- §. 7. Stręczenie słuźg.
- §. 8. Rozpoczęcie słuźby.
- §. 9. Nieprzyjęcie słuźgi.
- §. 10. Niestawienie się do słuźby.

Dział II. Prawa i obowiązki w czasie słuźby.

- §. 11. Czas trwania słuźby. Milczące odnawianie.
- §§. 12—16. Obowiązki słuźgi.
- §. 17. Zachowanie się słuźbodawcy wobec słuźgi.
- §. 18. Robota.
- §. 19. Zasługa.
- §. 20. Wikt i odzież.
- §. 21. Choroba słuźgi.

Dział III. Rozwiązanie stosunku słuźbowego.

- §. 22. Obopólna zgoda.
- §. 23. Śmierć słuźbodawcy.
- §. 24. Zmiana posiadania.
- §. 25. Słuźba wojskowa.
- §. 26. Upływ czasu. Wypowiedzenie dla zapobiegnięcia milczącemu odnawieniu umowy.
- §. 27. Oddalenie słuźgi.
- §. 28. Opuszczenie słuźby.
- §. 29. Wypowiedzenie przed upływem czasu słuźby.
- §. 30. Obowiązki słuźgi przy opuszczaniu słuźby.
- §. 31. Prawo słuźgi do odzieży przez słuźbodawcę dostarczanej.
- §. 32. Skutki rozmyślnego zaniedbywania słuźby.
- §. 33. Skutki oddalenia słuźgi bez prawnego powodu.
- §. 34. Skutki bezprawnego opuszczenia słuźby.
- §. 35. Przyjęcie zbiegłego słuźgi.

Dział IV. Dokumenta słuźbowe.

- §. 36. Książka słuźbowa. Jej wydanie.
- §. 37. Przechowywanie książki słuźbowej.

- §. 38. Certyfikat służbowy.
- §. 39. Przyjęcie sługi bez książki.
- §. 40. Zgłoszenie przyjętego sługi.
- §. 41. Świadcstwo służbowe.
- §. 42. Książka służbowa dokumentem politycznym. Warunki ważności wpisu umowy do książki.
- §. 43. Wydanie duplikatu książki służbowej.
- §. 44. Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy.

Dział V. Wykonanie przepisów ustawy.

- §. 45. Zwierzchność gminna.
- §. 46. Starostwo. Przełożony obszaru dworskiego.
- §. 47. Dyrekcya policyi.
- §. 48. Policyjny zakres działania.
- §. 49. Rozstrzyganie sporów.
- §. 50. Pretensye o wynagrodzenie szkody.
- §. 51. Wykonywanie orzeczeń.
- §. 52. Władza karna.
- §. 53. Kary.
- §. 54. Tok instancyi.
- §. 55. Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.
- §. 56. Nadzór nad wykonywaniem postanowień tej ustawy.

(Dział VI. Oficyaliści prywatni.

- §. 57. *Warunki zastosowania ustawy.*
  - §. 58. *Kompetencya władz).*
-

(Na str. 1).

Książka służbowa

wydana po myśli ustawy o stosunkach sług z dnia . . . . . Dz. u. kr.

Nr. . . . . dla

. . . . .
na podstawie. . . . .
na dniu . . . . . L. . . . . przez . . . . .

(pieczęć)

(podpis)

(str. 2. próżna)

(str. 3)

Książka służbowa.

zawierająca . . . . stronic opatrzonych liczbami po sobie następującemi

od . . . . . do . . . . .

dla . . . . .

rodem z . . . . .

gmina . . . . .

powiat. . . . .

kraj. . . . .

przynależn do gminy . . . . .

w powiecie. . . . .

w kraju . . . . .

(własnoręczny podpis posiadacza książki lub stwierdzenie, że pisać
nie umie).

(str. 4)

Opisanie osoby:

rok urodzenia . . . . .

religia i wyznanie . . . . .

wzrost. . . . .

twarz . . . . .

oczy. . . . .

brwi. . . . .

nos . . . . .

włosy . . . . .

zęby. . . . .

broda . . . . .

szczególne znamiona . . . . .

U w a g a. Na stronie 5 i następnych należy zamieścić „Ustawę o stosun-
kach sług“ w dosłownem brzmieniu drobnym drukiem.

Na najbliższej stronie parzystej po ukończeniu druku ustawy.

Na pierwszej stronie.

Na drugiej stronie.

Imię i nazwisko i mie- szkanie słuźbodawcy	rodzaj słuźby	zadatek dany	umówione wynagro- dzenie	umówiony czas trwa- nia słuźby	umówione wypowied- dzenie	dzień rozpoczęcia słuźby	Dzień wystąpienia ze słuźby	wierność	uległość	uzdolnienie	pilność	obyczajność	Uwaga

(i tak kolejno zadrukować dalszych 34. str. a pozostawić ostatnią prózną).